

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudební výchovy

**Josef Puschmann (1738 – 1794):
DIVERTIMENTO â 4^{TRO}**

Bakalářská práce

Zuzana Medková

Olomouc 2012

Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Coufalová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....
Podpis autora práce

OBSAH:

1. ÚVOD.....	4
2. HUDEBNÍ ŽIVOT NA MORAVĚ V 18. STOLETÍ.....	5
2.1 KATEDRÁLA SV. VÁCLAVA V OLOMOUCI.....	6
2.2 OSOBNOSTI OLOMOUCKÉ KATEDRÁLY 18. STOLETÍ.....	7
3. ŽIVOT A DÍLO JOSEFA PUSCHMANNA	13
3.1 ŽIVOT.....	13
3.2 DÍLO	15
4. POPIS HUDEBNINY.....	17
4.1 TITULNÍ STRANA	17
4.2 PARTY.....	17
5. FORMÁLNÍ ROZBOR SKLADBY	18
6. KRITICKÁ ZPRÁVA	20
6.1 SEZNAM PROVEDENÝCH OPRAV.....	21
7. JOSEF PUSCHMANN - DIVERTIMENTO â 4 ^{TRŮ}	24
8. ZÁVĚR.....	40
RESUMÉ	42
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	43

1. ÚVOD

V současné době se stále zvyšuje snaha o obnovu staré hudby. A to nejen nalézáním ztracených hudebnin, ale také vytahováním uložených kompozic z archivů a jejich předváděním široké veřejnosti. K tomu, aby tato hudba mohla být provozována, je třeba originální party nebo jejich opisy přepsat do dnešní notace a opravit případné chyby, které mohly vzniknout například opisováním.

Cílem této bakalářské práce je přispění k tomuto trendu obnovování staré hudby a umožnění tak jejího znovuuvedení při koncertech, ať už v chrámech nebo na pódiih koncertních sálů.

Ve své práci spartuji kompozici barokního skladatele Josefa Puschmanna (1738 – 1794). Jedná se o instrumentální skladbu pro čtyři nástroje *Divertimento à 4^{tro}*. Práce je rozdělena do dvou částí. První, teoretická část, podává obecné informace o historii hudebního života na Moravě, významném hudebním centru v Olomouci - katedrále sv. Václava, a v neposlední řadě poukazuje na důležité představitele tohoto období. Zejména pak na barokního skladatele Josefa Puschmanna, který byl významným hudebníkem a skladatelem olomoucké katedrály. Druhá část, praktická, se zabývá samotnou spartací kompozice *Divertimento à 4^{tro}*, její popis, formální rozbor a kritickou zprávu, která obsahuje seznam veškerých provedených oprav.

Originál je uložen v hudebním archívu v Moravském zemském muzeu. Celá kompozice byla zpracována pomocí editačního programu Finale 2003.

2. HUDEBNÍ ŽIVOT NA MORAVĚ V 18. STOLETÍ

Hlavním a nejrozšířenějším druhem umělecké hudby, která byla dostupná každému člověku, byla až do konce 18. století hudba chrámová. Ta kladla důraz spíše na funkčnost než na uměleckou originalitu. V 18. století se uplatňoval především zpěv doprovázený hudebními nástroji. Tato hudba, nazývaná figurální (*musica figuralis*), postupně vytěsnila gregoriánský chorál (*musica choralis*) i starou nedoprovázenou polyfonii.¹

Figurální hudby se užívalo všude tam, kde bylo potřeba zdůraznit slavnostní atmosféru: v mešním ordináriu i propriu, při slavných nešporách, *Te Deum*, při requiem za zemřelé státní a církevní hodnostáře, nebo se jednalo o významné vojenské nebo politické události.

Jednohlasý latinský liturgický chorál se uplatňoval jen v sólových zpěvech kněze, v odpovědích knězi, při obyčejných mších, zvláště v adventu a v postní době. Dále se chorálu využívalo při různých obřadech během roku, v postní době a v pašijovém týdnu.

Hudba na Moravě se zaměřovala výhradně na hudbu Itálie, Rakouska a katolické části Německa. Francouzská hudba ovlivnila Moravu pouze nepřímo, kvůli nepřátelským vztahům mezi Rakouskem a Francií. Jelikož Vídeň určovala směr hudby na Moravě, je tento zanedbatelný vliv pochopitelný.

Hudební baroko vyvrcholilo na Moravě v 2. polovině 17. století a 1. polovině 18. století. Morava sama v tomto období nepřispěla k žádnému stylovému vývoji, avšak podněty vstřebávala velmi rychle. To se projevilo i ve vývoji instrumentáře. Nové typy nástrojů rychle nahradily ty starší. Například se upustilo od používání regálů, které ustoupily varhannímu pozitivu, a cinky se udržely v chrámové hudbě jen do začátku 18. století. Objevily se nové nástroje např. hoboj, který vystřídal zastaralou šalmaj, lesní roh nebo klarinet, kterého se využívalo již dříve ve vojenské hudbě. Houslaři pravděpodobně vynalezli baryton, hudební nástroj podobný cellu s resonančními strunami.

¹ SEHNAL, J.: *Dějiny hudby na Moravě*, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2001, s. 42.

V 17. a 18. století se v hudbě dávalo přednost současným, žijící autorům a starší díla se až na výjimky vyřazovala z archivů jako zastaralá a byla zapomenuta. To má nejspíš za následek nedostatečné zastoupení hudebních památek 17. a první poloviny 18. století, nejen u nás, ale i v zahraničí.

Na Moravě na tom byla nejlépe hudba v katedrále sv. Václava v Olomouci, v kolegiálních kostelích na Petrově v Brně, u sv. Mořice v Kroměříži a u sv. Václava v Mikulově a to díky přijímání kvalifikovaných hudebníků na základě odborné zkoušky. Kapelníci zde byli najímáni především kvůli znalostem figurální hudby, což byla i podmínka k přijetí choralistů.

Pro rozšíření hudby měla mnohem větší význam *hudba chrámová a městská než hudba zámeckých kapel*. Ta byla nesporně dokonalejší, avšak byla *určena pouze pro zábavu šlechticů*. Ale i tak byl její vliv na hudební vkus ostatních lidí velmi značný.²

2.1 KATEDRÁLA SV. VÁCLAVA V OLMOUCI – HUDEBNÍ CENTRUM 18. STOLETÍ

Roku 1063 bylo knížetem Vratislavem založeno olomoucké biskupství. To *bylo ustanoveno při kostele sv. Petra*, který se nám však nedochoval. Poté roku 1107 kníže Svatopluk nechal vystavět nový chrám, *zasvěcený zemskému patronu sv. Václavovi*. Stavba byla dokončena až o 23 let později a roku 1131 byla vysvěcena biskupem Jindřichem Zdíkem, který zde zřídil i novou kapitolu.³

Katedrála prošla několikerou slohovou úpravou. Od úprav z gotického období, přes renesanční a barokní přestavby až po úpravy klasicistní a novogotické.

Hudebním centrem se katedrála stala v období baroka. V době třicetileté války (1618–1648) však hudební život v Olomouci značně upadl a trvalo dlouhou dobu, než se společnost dostala na původní úroveň. Mohly za to především finance. Po

² INDRA, B.: *Archivní materiály k starším hudebním dějinám Slezska*, IN: Slezský sborník, č. 56, 1958, s. 120.

³ POJSL, M.: *Olomouc, Katedrála sv. Václava*, Metropolitní farní úřad u sv. Václava v Olomouci, Olomouc 1990, s. 3-4.

válce nebylo dostatek finančních prostředků k zaplacení profesionálních hudebníků, proto se místo nich najímali nezkušení „muzikanti“, kteří nebyli tak drazí.⁴

Od 17. století byli řediteli kůrů především kněží. Později však tato pozice byla obsazována významnými hudebníky, kterým zde byla v uvádění skladeb ponechána volnost. To ovšem neplatilo ve službách v *šlechtických* či *biskupských kapelách*, kde hudebníci museli často dělat i řadu jiných prací, které s hudbou neměly mnoho společného. Proto pozice kapelníka katedrály bylo tak oblíbené a hudebníci se všemožně *snazili toto místo získat*.⁵

Dostat místo kapelníka nebylo snadné. Kapitula požadovala po uchazeči mnoho povinností, které výstižně popsala v *kapitulních statutech Capellae Magister z roku 1772*.⁶ Z daného odstavce vyplývá, že dómský kapelník musel mít hudební vzdělání, díky kterému mohl zajišťovat dostatečné množství hudebnin, dále měl na starost nejen výchovu a vzdělání choralistů a diskantistů, ale i hráče na nástroje.

2.2 OSOBNOSTI OLOMOUCKÉ KATEDRÁLY 18. STOLETÍ

Thomas Anton Albertini (kol. 1660 – 1736)

U Thomase Antona Albertiniho nevíme přesně kde ani kdy se narodil, ale s největší pravděpodobností to bylo kolem roku 1660 ve Vídni.⁷ V olomoucké katedrále působil od roku 1691 až do své smrti roku 1736. Po celou dobu byly jeho vztahy velmi chladné a napjaté, a to jak s kapitulou, tak se zaměstnanci kůru, věřiteli a později i s jeho příbuznými.

Na místo ředitele katedrálního kůru se dostal po smrti Philippa Jakoba Rittlera (1639? – 1690) roku 1691 na doporučení biskupa Liechtensteina. Po svém nástupu na post ředitele požádal Albertini o svěření diskantistů, kteří byli po smrti P. J. Rittlera svěřeni jednomu z choralistů do své péče. Jeho žádosti bylo vyhověno, nicméně za

⁴ ŘEZNIČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 11.

⁵ ŘEZNIČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 11-12.

⁶ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 31.

⁷ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 37.

nějakou dobu byl Albertini upozorněn, aby se o své svěřence lépe staral. Několik let na to byl opět napomenut kvůli kvalitě hudby, která podle kapituly za jeho působení značně upadala.

Albertini si velmi zakládal na svém kompozičním umění a tak roku 1706 požádal kapitolu o povolení odjet na císařský dvůr do Vídně. Zde chtěl předvést své skladby, jelikož podle něj se mu v Olomouci nedostávalo dostatečného uznání. Svolení od kapituly dostal až o dva roky později a kapitula doufala, že se Albertini již nevrátí. Mezitím se o místo kapelníka katedrály začali hlásit noví zájemci. Albertini se však vrátil a spory začali nanovo. Na svém postu zůstal jen díky přímluvě Josefa I., a to až do své smrti roku 1736.

Albertini se roku 1696 oženil s dcerou dómského varhaníka Magdalenou Zindelovou, se kterou měl nejméně 7 dětí, z nichž se v hudbě prosadili dva synové: Ignác František (nar. 1698) a Reymund Ferdinand (nar. 1701).⁸

Od Albertiniho se nám dochovalo pouze šest skladeb. Jestli tak málo komponoval nebo se jeho díla nedochovala pro jejich nízkou kvalitu, nám není známo. Jeho skladby najdeme v kroměřížském hudebním archivu, dále v Moravském muzeu v Brně, ale také ve Vídni.⁹

Václav Matyáš Gurecký (1705 – 1743)

Narodil se v Přerově a již ve třinácti letech nastoupil do piaristického semináře v Kroměříži, kde se mu dostalo hudebního vzdělání, kterého využil ve službách u kardinála Wolfganga Hannibala Schrattenbacha. Na jeho náklady se dál vzdělával u císařského dvorního skladatele Antonia Caldary ve Vídni (1729 – 1730). V roce 1729 se oženil s Františkou Bernkopfovou, dcerou kroměřížského varhaníka.

Ve službách kardinála Schrattenbacha musel hodně cestovat, proto roku 1736 odešel a přijal místo kapelníka v olomoucké katedrále sv. Václava, které mu bylo kapitolou přislíbeno již několik let předem. Zde mu kapitula svěřila i výchovu diskantistů, o které se z dob jeho předchůdce T. A. Albertiniho staral jeden z choralistů. Roku

⁸ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 38, 40.

⁹ ŘEZNÍČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 29.

1743, ve svých osmatřiceti letech, náhle zemřel. Je pohřben u Panny Marie v Kroměříži.

Po slohové stránce jsou Gureckého díla ukázkou vrcholného vídeňského baroka. Jeho repertoár zahrnoval opery a oratoria, např. *Antioco*, *Griselda*, *Giacobbe*, *San Francesco di Paolo*, *Scipione nelle Spagne*, *Gioas, re di Giuda*, většinu z nichž složil pro kardinála Schrattenbacha. Byl jeden z prvních českých operních skladatelů tvořící na italská libreta. Bohužel se nedochovala hudba ani k jedné z těchto oper. Dále bylo objeveno pět duchovních skladeb. V současné době jsou uloženy v Moravském muzeu v Brně nebo v hudební knihovně ve Wiensentheidu.¹⁰

Josef Gurecký (1709 – 1769)

Josef Gurecký byl mladším bratrem Václava Gureckého. I jemu se dostalo dobrého hudebního vzdělání. Stejně jako jeho bratr působil na dvoře kardinála Schrattengacha i jeho nástupce Jakuba Arnošta Liechtensteina a na dalších šlechtických dvorech v celé Evropě. Dokladem o jeho působení v cizině jsou především jeho skladby, které se dochovaly v hudebním archívu hraběte Schönborna ve Wiesentheidu.¹¹ Po bratrově smrti (1743) získal místo kapelníka v katedrále sv. Václava v Olomouci. Toho roku se v Kroměříži oženil s Barborou Freytlovou, se kterou měli pouze jedno dítě, dceru Marii Annu.

Josef Gurecký působil v katedrále v nepříliš příznivé době. V letech 1754 až 1767 byl v platnosti zákaz Marie Terezie používat v kostelích trumpety a tympány, které byly v té době velmi populární. Mnoho skladeb s těmito nástroji proto bylo vyřazeno z archívů.

Josef Gurecký zemřel v Olomouci roku 1769 ve věku šedesáti let.

Skladatelská tvorba Josefa Gureckého (na rozdíl od jeho bratra Václava Matyáše) již spadala spíše do raného klasicismu a byl tak jedním z prvních skladatelů, kteří u nás

¹⁰ ŘEZNÍČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 30.

¹¹ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 43.

komponovali v tomto slohu. V jeho tvorbě často vyzdvihoval violoncello – napsal pro něj řadu koncertů.

Známa je Gureckého alegorická opera *Filia Sion*, uvedená r. 1751 v Olomouci. Je psána na latinský text premonstrátského básníka P. Adamuse Rubnera na objednávku opata Pavla Ferdinanda Václavíka k příležitosti oslav šestistého výročí premonstrátského rádu v Hradisku u Olomouce. Z opery se nám dochovalo pouze libreto.¹²

Od Josefa Gureckého se nám nedochovalo mnoho skladeb. *Většina je uchována v hudebním archívu ve Wiensentheidu (sídlo hraběte Schönborna), dále v Moravském muzeu v Brně a jedna je uložena v knihovně v Drážďanech.*¹³

Anton Neumann (nar. mezi 1720 a 1730 – 1776)

U Antona Neumanna neznáme přesně datum jeho narození, ale předpokládáme-li, že roku 1758, kdy se stal kapelníkem u biskupa Egka v Olomouci, mu bylo kolem třiceti let, datum jeho narození se pohybuje mezi lety 1720 až 1730. *Neumann se vyučil věžním trubačem a v letech 1738 – 1743 působil jako věžní tovaryš v Brně.*¹⁴

V Brně zřejmě působil ještě další Neumann, věžní tovaryš Johann Heinrich, pocházející z Bernsdorfu v Čechách. Jestli se jedná o jednu a tu samou osobu, nevíme.

Roku 1758 vstoupil Anton Neumann do služeb biskupa Leopolda Egkla v Kroměříži. Zde se věnoval převážně hudbě instrumentální. Do biskupových služeb přišel Neumann již ženatý, avšak kdy se oženil, není známo. Po skončení episkopátu biskupa Egka r. 1760, sloužil Neumann nejméně další tři roky Egkovu nástupci Maximiliánu Hamiltonovi.

¹² KOLOFÍKOVÁ, K.: *Gurecký, Josef Antonín*, IN: Český hudební slovník osob a institucí, [online], citováno 24. 5. 2012.

¹³ ŘEZNÍČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 32.

¹⁴ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 45.

V této době se Neumannovi narodily dvě děti: syn Vincenc (křtěn r. 1759) a dcera Anna Marie (křtěna r. 1763). Jeho žena Johanna Neumannová nedlouho poté zemřela.

Roku 1764 Neumann přijal funkci kapelníka u arcibiskupa Kajetána Sóltyka v Krakově. Zde působil až do roku 1788, kdy požádal o místo věžního v Brně. Nebyl přijat, a tak se přihlásil o místo dómského kapelníka v Olomouci.

Z počátku byl v Olomouci nespokojen, a to především s hudebníky, které zdědil po svém předchůdci Josefu Gureckém. Neumann byl z biskupských služeb zvyklý na *kvalifikované a disciplinované hudebníky*, kterých se mu v Olomouci nedostávalo. Proto napsal stížnost kapitule, *ve které prohlásil, že za stávajících podmínek není schopen* provozovat tak kvalitní hudbu, jak by si představoval. Dále kapitulou požádal o navýšení platu, ze kterého chtěl pořídit mimo jiné i další hudební nástroje. Tím chtěl, podle jeho slov, *pozvednout úroveň hudby v katedrále*. Dále na Neumannovu žádost kapitula propustila věžního, se kterým měl spory a Neumann tak dostával ke svému platu i plat věžního.¹⁵ Z něj platil nové hudebníky.

Kapitula Neumannovi projevovala velkou důvěru. Naopak s podřízenými měl problémy. Podle Neumanna choralisté za působení Josefa Gureckého zlenivěli, nechodili na pravidelné zkoušky a zpívali často jen staré skladby z listů. To se Neumannovi nelíbilo. Choralisté se však proti tomuto nařčení ohradili a naopak si začali stěžovat na Neumanna.¹⁶

Anton Neumann zemřel po dlouhé nemoci roku 1776.

Jeho díla zahrnují 41 skladeb, a to jak instrumentálních, tak vokálních. Uvedme například: *Missa solemnis in C, Te Deum, Pastorellae Duae, Litaniae Lauretanae, Missa de Requiem in F, Tempo di Menuetto, Sinfonia ex D a Simfonia No 2, Trio* a další.

Skladby najdeme v mnoha archivech nejen v České republice: v Hudebním archivu na zámku v Kroměříži, Muzeu české hudby v Praze nebo Hudebním oddělení

¹⁵ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 47.

¹⁶ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 48.

Slezského muzea; ale i v zahraničí: v Klášteře dominikánů v Krakově nebo v Štátnom archívu Nitra.¹⁷ V poslední době jsou skladby Antona Neumanna objevovány v archivech v Maďarsku, Švédsku aj.¹⁸

Philipp Schütz (1750 – 1806)

Philipp Schütz se narodil zřejmě ve Slezsku roku 1750. Studoval práva v Olomouci a při tom vypomáhal Antonu Neumannovi jako zpěvák, houslista a violinista. Roku 1772 po složení zkoušky byl přijat za choralistu. Roku 1772 se oženil s Terezou Jungrovou a měli spolu dvě děti: syna Jana Mořice Adama (nar. 1783) a dceru Nepomucenu Magdalenu Alžbětu (nar. 1784). Po Neumannově smrti (r. 1776) byl Schütz pověřen prozatímním vedením kůru a výchovou diskantistů. Po Puschmannově smrti (r. 1794) se ucházel o místo kapelníka, na které byl přijat. Kapitula mu dokonce dala přednost před synem Josefa Puschmanna, Karlem Josefem Puschmannem. Na svém postu kapelníka zůstal až do své smrti roku 1806.¹⁹

František Ostrý (1760 – 1820)

Do roku 1784 působil František Ostrý v augustiniánském klášteře Všech svatých v Olomouci a současně v klášteře dominikánek u sv. Kateřiny. Po zrušení obou klášterů roku 1784 se ucházel o místo choralisty, avšak neúspěšně. Roku 1788 zažádal o místo choralisty znovu, tentokrát byl přijat. Roku 1805 z místa odešel, protože se chtěl stát ředitelem kůru u sv. Mořice. Po Schützově smrti (r. 1806) se přihlásil na místo dómského kapelníka, kde setrval až do své smrti roku 1820.²⁰

¹⁷ ŘEZNIČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 34.

¹⁸ ROZKOVCOVÁ, R.: *Baroko 2010 – Kapelník olomoucké katedrály Anton Neumann*, Proglas [online], [cit. 2.6.2012].

¹⁹ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 54.

²⁰ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 54.

3. ŽIVOT A DÍLO JOSEFA PUSCHMANNA

3.1 ŽIVOT

Josef Puschmann (1738 – 1794)

Narodil se v Červené Vodě majiteli bělidla Janu Jiřímu Buschmannovi. O jeho mládí toho mnoho nevíme, snad je to, že již od dětství se učil hře na různé nástroje, především na housle a zároveň dostal vzdělání ve skladbě. V padesátých letech 18. století navštěvoval školu u augustiniánů v Brně, jejichž kostel patřil k nejvýznamnějším hudebním střediskům na Moravě.

Přibližně kolem roku 1764 nastoupil do služeb barona Skrbenského v Hošťálkovech jako hudebník a komorník. Je velmi pravděpodobné, že Skrbenský si zřídil podle příkladu jiných šlechticů vlastní hudební kapelu, jejímž členem byl také Puschmann.²¹

Téhož roku (1764) *se v proboštském kostele v Opavě Puschmann oženil s Josefou Hönigschmidovou, dcerou bývalého solního a celního kontrolora ve Zlatých Horách.*²² Rok na to, roku 1765, se jim narodilo první dítě, syn Karel Josef.

Roku 1768 přešel do Velkých Hoštic k opavskému zemskému hejtmanovi, hraběti Ignáci Dominiku Chorinskému. Zde Puschmann zastával pozici kancelisty (nižší kancelářský úředník), založil hudební kapelu a *byl jejím ředitelem patrně po celou dobu jejího trvání.*²³ Díky tomu dostal *mnoho příležitostí vystoupit před vysokou šlechtou* a jeho chrámovým a světským skladbám se dostalo uznání i od slavných hudebních mistrů.²⁴ Ale i přes tento úspěch nebyl Puschmann ve šlechtických službách spokojen a roku 1773 byl hrabětem Chorinským poslán studovat do Vídně.²⁵

²¹ INDRA, B.: *Šlechtická kapela ve Velkých Hošticích v 2. pol. 18. stol.*, IN: Slezský sborník, č. 53, 1955, s. 123.

²² SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 51.

²³ INDRA, B.: *Archivní materiály k starším hudebním dějinám Slezska*, IN: Slezský sborník, č. 56, 1958, s. 115.

²⁴ ŘEZNIČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 36.

²⁵ SADIE, S. (ed.): *The New Grove: A Dictionary of Music and Musicians*, vol. 20, edition 2nd, Macmillan Publishers Limited London, London, 2001, s. 632.

V této době se manželům Puschmannovým narodily další děti: Marie Anna (nar. 1770, umírá po 3 měsících), Marie Františka Tekla Josefa (nar. 1771), Marie Františka de Paula (nar. 1774) a Ignác Alois (nar. 1777).²⁶

Velkou příležitostí pro Josefa Puschmanna byl až rok 1777, kdy po smrti ředitele kůru Antona Neumanna požádal o místo kapelníka olomoucké katedrály. O rok později, roku 1778, jej kapitula přijala. Bylo to zrovna v době, kdy *se Olomouc připravovala na obléhání. Habsburská monarchie tou dobou vedla mnoho válek a Olomouc se stala předsunutou pevností chránící Brno a Vídeň.*²⁷

Hrabě Chorinský jen nerad Puschmanna propustil a i po jeho odchodu si u něj objednával skladby.

Puschmann nastoupil do katedrály s půlročním zpožděním (byl vázán ve službách hraběte Chorinského). Mezitím musel Puschmann za sebe najít náhradu. Současně s nástupem do funkce mu byli svěřeni do výchovy i diskantisté. Díky tomu si Puschmann vymohl na kapitule vyšší plat, jelikož měl údajně s diskantisty více práce. Problém zel v tom, že starší *chlapci začali mutovat a tak musel přijmout zcela nezkušené zpěváky a znovu je všemu učit.*²⁸

Za Puschmannova působení při katedrále svatého Václava byl zaveden josefinský bohoslužebný řád, který z kostelů téměř vyloučil figurální hudbu. Katedrála si však sbor choralistů a hudebníky ponechala. Vyloučení figurální hudby se bohužel negativně podepsalo na základních znalostech diskantistů ve zpěvu.

Josef Puschmann zemřel začátkem února roku 1794 v Olomouci. Zemřel zřejmě náhle, příčinu jeho smrti neznáme. Po jeho smrti se jeho syn snažil získat místo ředitele kůru. Za přijetí nabízel všechny hudebniny, které zdědil po otci.²⁹ Kapitula jej však odmítla.

²⁶ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, 51.

²⁷ ŘEZNIČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 36.

²⁸ ŘEZNIČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 36.

²⁹ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, 53.

3.2 DÍLO

Od Josefa Puschmanna se dochovalo přes padesát chrámových a instrumentálních skladeb raně klasicistního stylu.

Puschmannův repertoár je velmi různorodý. V raném období své tvorby, kdy byl ve službách šlechty, komponoval většinou *instrumentální skladby pro potřeby kapely svého zaměstnavatele: divertimenta pro komorní obsazení nebo koncerty pro různé nástroje s doprovodem orchestru a symfonie*.³⁰ Symfonie jsou ve většině případů *napsány jako jednověté skladby v sonátové formě s pomalým úvodem*.³¹ Chrámovou hudbu více komponoval až po nástupu do církevních služeb, o čemž svědčí např. *litanie* (č. 12), *Te Deum* (č. 52) nebo *Missa solemnis*. Chrámové skladby jsou psány ve formě *a capella* (č. 7, 8, 13, 14). Současně také skládal vokální hudbu, např. roku 1777 složil kantátu ke svatbě dcery hraběte Chorinského. Mimo chrámové hudby komponoval instrumentální skladby pro své příznivce z řad šlechty.

Přehled dochovaných skladeb: instrumentální skladby – 7 symfonií, 5 serenád, 4 partity pro dechové nástroje, 1 houslový koncert, 1 violový koncert, 1 koncert pro cembalo; vokální skladby - 13 mší, 1 requiem, 2 *Te Deum*, 2 *litanie*, 14 kostelních skladeb.³²

Po umělecké stránce je Puschmannovo dílo velmi vyrovnané a ucelené. Z kvality jeho prací je patrné, že byl ve skladbě lépe vzdělán než jeho předchůdce Anton Neumann. Po melodické stránce Puschmannovy skladby nejsou příliš náročné, avšak jejich větná stavba je logická, jistá a plynulá. Jeho oblíbeným nástrojem byly pravděpodobně housle, jelikož pro ně, jako pro sólový nástroj, píše výrazné a náročné koncertní pasáže.

Mezi nejvýznamnější díla pak můžeme řadit koncert pro violu (č. 3), jelikož skladeb pro tento nástroj z dané doby není mnoho.

³⁰ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, 1988, s. 147.

³¹ ŘEZNÍČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006, s. 36.

³² SADIE, S. (ed.): *The New Grove: A Dictionary of Music and Musicians*, vol. 20, edition 2nd, Macmillan Publishers Limited London, London, 2001, s. 632.

Zvláštním druhem byly Puschmannovy instrumentální skladby pro kostel. Jsou to *v podstatě jakési chrámové sonáty ke graduale*. Ukázkou může být např. č. 10 *Gradualia Soleniora*.³³

Inspiraci Puschmann čerpal pravděpodobně z děl J. Haydna a K. Ditterse, a byl jimi do značné míry ovlivněn.

Puschmannovo dlouholeté působení ve Slezsku *vysvětluje velký výskyt jeho skladeb na chrámových kůrech v téhle oblasti*.³⁴

Většina děl je archivována v Moravském muzeu v Brně, velká část je uložena ve sbírkách muzikologického oddělení Slezského muzea v Opavě a další se nacházejí v Hudebním archivu na zámku v Kroměříži. Je pravděpodobné, *že časem se objeví i další Puschmannovy skladby, jelikož byl už za svého života znám v Polsku a v Rakousku*.³⁵

³³ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 148.

³⁴ BOŽENEK, K.: *Hudebně dramatická centra ve Slezsku v 18. století*, Časopis Slezského muzea, ser. B, č. 20, 1971, s. 140.

³⁵ SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988, s. 163.

4. POPIS HUDEBNINY

Výchozím materiálem pro spartaci je kopie skladby *Divertimento á 4^{tro}* od Josefa Puscmanna. Hudebnina je součástí hudební sbírky z kláštera augustiniánů v Brně, která je od roku 1951 uchována v Moravském zemském muzeu v Brně pod signaturou A 19.677. Originál se dochoval ve velmi dobrém stavu. Celá kompozice obsahuje 17 listů. *Skládá se z obálky s titulním listem, jejíž vnitřní stranu tvoří basový part, dvě strany basového partu jsou k obálce přišity. Ostatní party tvoří samostatné listy, přehnuté napůl.*³⁶

Skladba má 9 vět: *Allegro, Menuetto, Trio, Andante, Menuetto, Trio, Finale, Trio a Coda.*

4.1 TITULNÍ STRANA

V záhlaví titulní strany je poznámka *In A#*, pod ní název skladby *Divertimento*, a pod názvem *á 4^{tro}*. Následuje výčet nástrojů, vypsáných ve sloupečku pod sebou: *Violino Primo, Violino Secondo, Alto Viola con Basso*. *Con* je napsáno na samostatném řádku. Pod výčtem nástrojů je uveden nápis *Del Sig^{re}* a následuje podpis Josefa Puscmanna v italštině: *Giuseppe Puscmann*.

4.2 PARTY

Divertimento obsahuje celkem 4 party, které nejsou nijak zdobený. V záhlaví každého partu je napsáno, pro který nástroj je určen. Totéž označení se objevuje i na konci partu. Všechny nápisy, označení a poznámky jsou psány zdobným písmem. Každá věta začíná na novém řádku.

Dynamika je vyznačena buď zkratkovitě (*např. pia:*) nebo je plně vypsána. Objevují se zde i poznámky k technice hry (*např. pizzicato*).

Tempové označení je určeno názvem dané části *divertimenta* (*Allegro, Andante*), u věty *Coda* je plně vypsáno (*Presto*), jinak zcela chybí (*Menuetta, Tria, Finale*).

³⁶citováno z emailové korespondence s paní Mgr. Irenou Veselou, Ph.D., kurátorkou hudebního oddělení Moravského zemského muzea se zaměřením na hudbu 17. – 18. století.

5. FORMÁLNÍ ROZBOR SKLADBY

V 18. století převládala chrámová hudba. Instrumentální kusy se většinou uváděly na šlechtických nebo biskupských dvorech, kde je provozovaly kapely. Divertimento je instrumentální skladba komorního nebo orchestrálního obsazení, hraná při stolování nebo na zábavách. Skládá se z několika kratších částí, kde taneční kusy střídají variační. *Často se psala na objednávku* a jsou podobná serenádě.³⁷

Spartovaná skladba *Divertimento à 4^{tro}* je psaná pro 4 smyčcové nástroje a má 9 částí.

ALLEGRO

Allegro má formu ABAC. Díl A začíná hlavním tématem v partech prvních a druhých houslí. Zbylé hlasy nastupují v reálné odpovědi o takt později. V 9. taktu nastupuje vedlejší téma dílu A. Skladba zde dostává hybnější charakter, který trvá až do 20. taktu, kde téma končí úplným závěrem. Celá část je uvedena v tónině A-dur. Od taktu 21 nastupuje díl B v cis-moll se zcela odlišným tématem a s využitím chromatických postupů. V druhé polovině 29. taktu zaznívá pasáž v tónině A-dur, která uvádí opětovný nástup melodie z dílu A. Ta končí úplným závěrem následovaná repeticí s vedlejším tématem.

MENUETTO

Menuetto využívá formu ABA'. Téma prvního dílu A je uvedeno v tónině A-dur. Následný díl B, začínající taktem 78, je v dominantní tónině E-dur. Změna rytmu v partech druhých houslí a violy dodává Menuettu živější ráz. Závěrečný díl A' se vrací zpět do původní tóniny A-dur.

TRIO

Celá část Trio je psána v a-moll a slouží jako mezivěta mezi částmi Menuetto a Andante. Autor zde hodně využívá chromatiky, aby překonal tóninový posun mezi danými větami.

ANDANTE

Andante je tematicky nejrozmanitější částí. Má formu ABA'CDB' a je v dvoudobém metru. Hlavní téma začíná výrazným motivem v partu druhých houslí v E-dur. Díl B

³⁷ *Slovník hudebních pojmů*, IN: hudební scéna.cz [online], citováno 3.5.2012.

pokračuje od taktu 118 a je v dominantní tónině H-dur. Po repetici následuje pětitaktový díl velmi podobný prvnímu (A'). V dílu C, v rámci 7 taktů, se vystřídají dvě tóniny. Předtaktí a první dva takty, které jsou velmi podobné začátku části B, jsou v G-dur, zbytek dílu se vrací do tóniny H-dur. Díl D se zcela liší od předchozích částí. Tvoří ji převážně rychlé pasáže v partu prvních houslí s jednoduchým doprovodem ostatních hlasů. Závěrečný díl se vrací do původní tóniny E-dur a je velmi podobný dílu B. Andante jako jedná část má na konci zaznamenanou prima voltu a sekunda voltu.

MENUETTO

V části Menuetto se vracíme k tónině A-dur a třídobého metra. Hlavní téma je v partu druhých houslí a to v celé části. V taktech 165 – 168 se hlavní téma objevuje také v partu prvních houslí. Melodie je jednoduchá, ne moc výrazná.

TRIO

Trio využívá formu AA'A a pokračuje v A-dur v třídobém metru. Hlavní téma začíná v partech druhých houslí a violy, poté v taktu 177 přechází do partu prvních houslí. Po repetici, v taktech 181 – 188, se objevuje vedlejší téma v E-dur, kde je použita inverze motivu z dílu A. Melodie je v partech prvních a druhých houslí. Následně se opakuje hlavní téma v A-dur.

FINALE

Finale využívá formy ABA. Téma je ve pokračuje v tónině A-dur, ale v dvoudobém metru. Má hybný, taneční charakter. Hlavní melodie je v partech prvních a druhých houslí a má 9 taktů. Díl B je v dominantní tónině E-dur. Skladatel zde využívá sekvencí, na které navazuje hlavní téma v A-dur.

TRIO

Trio je psáno ve formě ABB' v tónině a-moll. Úvodní motiv v prvních houslích se opakuje jako reálná odpověď v ostatních hlasech. Od taktu 232 začíná díl B a je zcela odlišný od dílu A. Autor v celém Triu záměrně používá posuvek a chromatických postupů, zřejmě aby vytvořil napjatější až tajemnou atmosféru.

CODA

Coda má formu AB. První část je shodná s dílem A u Finale. Díl B začíná v 257. taktu a je ve stejné tónině jako díl A. Skladba končí tónickým akordem A-dur.

6. KRITICKÁ ZPRÁVA

Tato kritická edice je určena pro praktické provozování. Účelem bylo opravit chyby, které mohly vzniknout při vytváření jednotlivých partů. Jedná se především o upravení délky not, aby byl zachován počet dob v taktu, odstranění nadbytečných pomlk a posuvek nebo naopak jejich vepsání tam, kde jich bylo zapotřebí. Všechny jmenované zásahy jsou uvedeny v tabulkách níže.

Dynamická označení jsou v partech zaznamenána zkratkami (*pia.*, *for.*, *m for.*, *p for.*). Ty jsem nahradila z důvodu přehlednosti pouze počátečními písmeny. Původní dynamická označení jsou v partituře zapsána obyčejným písmem: **p / f** (Times New Roman, vel. 16, tučné), mnou vložená označení jsou upravena dle dnešního stylu: *p / f* (Maestro, vel. 24, normální).

V partu Violino Primo, v části Menueto (takty 157 – 172), je zapsána poznámka *flöt.* Význam tohoto slova jsem bohužel nikde nenašla. Jedná se tak zřejmě o výraz ze staré němčiny. Podobnost jsem našla se slovem *flott* ze současné němčiny, což znamená hbitý, rychlý (tempo), rytmický.³⁸

V partu Alto Viola, v části Andante (takty 110 – 156), je zapsána poznámka *Semper pia.*, což je latinský výraz, v překladu stále, vždy, ustavičně.³⁹

V partu Basso, v části Coda (takty 250 – 269), je zapsána poznámka *pia: minuendo ppo.*, což je italský výraz. V překladu bychom to mohli chápat jako přechod z piana do pianissima, zeslabovat.⁴⁰

³⁸ SIEBENSCHHEIN, H. a kol.: *Německo český slovník A - L*, LEDA s.r.o., Voznice, 2002, s. 539.

³⁹ PRAŽÁK, M. J., NOVOTNÝ, F., SEDLÁČEK, J.: *Latinsko-český slovník*, KLP, Praha 1999, s. 1192.

⁴⁰ SPATARO, L. a kol.: *Dizionario Ceco*, FINDER, Olomouc 2001, str. 712.

6.1 SEZNAM PROVEDENÝCH OPRAV

ALLEGRO

obsazení	takt	doba	nota/pomlka	hodnota	opraveno na	důvod
Violino I	20	2	pomlka	šestnáctinová	čtvrt'ovou	chybí doba
Violino I	32	1	g ²	šestnáctinová	gis ²	podle předchozího taktu
Violino I	41	1	cis ²	osminová	c ²	harmonie
Violino I	58	1	pomlka	osminová	odstraněno	takt navíc
Violino II	32	1	gis ¹	šestnáctinová	g ¹	harmonie
Violino II	37	1 - 2	pomlka	půlová	vloženo	chybí takt
Violino II	56 - 57	2, 1	h, e ¹	osminové	ligatura	sjednocení rytmu
Alto Viola	37	1 - 2	pomlka	půlová	vloženo	chybí takt
Basso	37	1 - 2	pomlka	půlová	vloženo	chybí takt
Basso	40	1 - 2	c ¹ , h, a, gis	osminové	důraz	podle předchozích taktů

MENUETTO

obsazení	takt	doba	nota/pomlka	hodnota	opraveno na	důvod
Violino I	84	2	h ¹ , fis ² , e ²	osminové	jedna osminová, dvě šestnáctinové	počet dob v taktu
Violino I	84	3	d ² , cis ² , h ¹	osminové	jedna osminová, dvě šestnáctinové	počet dob v taktu
Viola	91	2	h ¹	osminová	šestnáctinová	sjednocení rytmu
Basso	74	3	pomlka	čtvrt'ová	odstraněno	navíc

ANDANTE

obsazení	takt	doba	nota/pomlka	hodnota	opraveno na	důvod
Violino I	114	2	gis ²	šestnáctinová	piano	dynamika
Violino I	122	2	fis ¹ , h ¹ , ais ¹	šestnáctinové	triola	počet dob v taktu
Violino I	123	1	gis ¹ , e ² , cis ² , ais ¹ , fis ¹ , dis ¹	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	123	2	h ¹ , gis ² , e ² , cis ² , ais ² , fis ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	124	1	dis ² , h ² , gis ² , e ² , cis ³ , ais ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu

Violino I	124	2	fis ² , dis ³ , h ² , gis ² , e ³ , cis ³	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	138	1	h, dis ¹ , fis ¹ , h ¹ , dis ² , fis ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	138	2	a ² , fis ² , dis ² , h ¹ , fis ² , a ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	139	1	gis ² , h ² , h ² , h ² , a ² , h ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	140	1	h, dis ¹ , fis ¹ , h ¹ , dis ² , fis ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	140	2	a ² , fis ² , dis ² , h ¹ , fis ² , a ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	141	1	gis ² , h ² , h ² , h ² , a ² , h ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	141	2	e ³ , h ² , a ² , gis ² , fis ² , e ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	142	1	d ³ , e ³ , cis ³ , d ³ , e ³ , cis ³	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	142	2	d ³ , h ² , gis ² , e ² , h ² , d ³	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	143	1	cis ³ , d ³ , his ² , cis ³ , d ³ , his ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	149	2	h, e ¹ , dis ¹	šestnáctinové	triola	počet dob v taktu
Violino I	150	1	cis ¹ , a ¹ , fis ¹ , dis ¹ , h ¹ , gis ¹	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	150	2	e ¹ , cis ² , a ¹ , fis ¹ , dis ² , h ¹	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	151	1	gis ¹ , e ² , cis ² , a ¹ , fis ² , dis ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	151	2	h ¹ , gis ² , e ² , cis ² , a ² , fis ²	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino I	152	1	h ² , gis ² , e ² , e ² , cis ² a ¹	šestnáctinové	dvě trioly	počet dob v taktu
Violino II	110	2	g ¹	šestnáctinová	piano	dynamika
Alto Viola	150, 151	2, 1	a ¹	šestnáctinové	spojeno ligaturou	dle předchozího taktu

MENUETTO

obsazení	takt	doba	nota/pomlka	hodnota	opraveno na	důvod
Violino I	157	1	a	čtvrt'ová	forte	dynamika
Violino I	165	1	a ²	čtvrt'ová	forte	dynamika
Violino I	170	3	a ²	čtvrt'ová	e ²	dle předchozího taktu
Violino I	171	1 - 3	fis ² , d ² , a ²	čtvrt'ové	cis ² , a ¹ , e ²	dle předchozího taktu
Violino I	172	1 - 2	fis ² , d ²	čtvrt'ové	cis ² , a ¹	dle předchozího taktu
Alto Viola	157	1	cis ² , e ²	půlová s tečkou	forte	dynamika
Basso	165	1	A	čtvrt'ová	forte	dynamika

FINALE

obsazení	takt	doba	nota/pomlka	hodnota	opraveno na	důvod
Violino I	201	2	h ¹	šestnáctinová	forte	dynamika
Violino I	206	2	gis ²	šestnáctinová	piano	dynamika
Violino I	214	2	cis ²	šestnáctinová	piano	dynamika
Violino I	218	2	h ¹	šestnáctinová	forte	dynamika

TRIO

obsazení	takt	doba	nota/pomlka	hodnota	opraveno na	důvod
Violino I	223	2	e ²	osminová	piano	dynamika
Violino I	228	1	c ³	šestnáctinová	forte	dynamika
Violino I	232	2	e ³	osminová	piano	dynamika
Violino I	237	1	d ¹ , f ¹ , g ² , h ²	čtvrt'ové	piano forte	dynamika
Violino I	241	1	c ³	šestnáctinová	piano	dynamika
Violino I	244	1	d ¹ , f ¹ , g ² , h ²	čtvrt'ové	piano forte	dynamika
Violino I	248	1	c ³	šestnáctinová	piano	dynamika
Alto Viola	247	1	fis ² , a ²	čtvrt'ové	f ² , a ²	harmonie

CODA

obsazení	takt	doba	nota/pomlka	hodnota	opraveno na	důvod
Violino I	268	1	a ¹	čtvrt'ová	piano forte	dynamika

Josef Puschmann (1738 – 1794)

DIVERTIMENTO â 4^{TRO}

Violino Primo

Violino Secondo

Alto Viola

con

Basso

Divertimento à 4tro

Josef Puschmann

Allegro molto

Musical score for Violin I, Violin II, Viola, and Contrabass, measures 1-7. The score is in 2/4 time and D major. The tempo is Allegro molto. The dynamics are marked *p* (piano). The Violin I part features a melodic line with eighth-note patterns. The Violin II part provides harmonic support with eighth-note accompaniment. The Viola and Contrabass parts also feature eighth-note accompaniment.

Musical score for Violin I, Violin II, Viola, and Contrabass, measures 8-14. The score is in 2/4 time and D major. The tempo is Allegro molto. The dynamics are marked *f* (forte). The Violin I part features a melodic line with eighth-note patterns. The Violin II part provides harmonic support with eighth-note accompaniment. The Viola and Contrabass parts also feature eighth-note accompaniment.

Musical score for Violin I, Violin II, Viola, and Contrabass, measures 15-21. The score is in 2/4 time and D major. The tempo is Allegro molto. The dynamics are marked *f* (forte). The Violin I part features a melodic line with eighth-note patterns. The Violin II part provides harmonic support with eighth-note accompaniment. The Viola and Contrabass parts also feature eighth-note accompaniment.

Divertimento à 4tro

2

Musical score for measures 21-27. The score is for four instruments: Violin I (Vln. I), Violin II (Vln. II), Viola (Vla.), and Cello (Cb.). The key signature is two sharps (F# and C#). Measure 21 is marked with a dynamic of *p*. The Violin I part features a melodic line with slurs and accents. The Violin II part plays a rhythmic accompaniment of eighth notes. The Viola and Cello parts provide harmonic support with chords and moving lines.

Musical score for measures 28-33. The score is for four instruments: Violin I (Vln. I), Violin II (Vln. II), Viola (Vla.), and Cello (Cb.). The key signature is two sharps (F# and C#). Measure 28 is marked with a dynamic of *f*. The Violin I part has a melodic line with slurs. The Violin II part plays a rhythmic accompaniment of eighth notes. The Viola part has a melodic line with slurs. The Cello part provides harmonic support with chords and moving lines.

Musical score for measures 34-39. The score is for four instruments: Violin I (Vln. I), Violin II (Vln. II), Viola (Vla.), and Cello (Cb.). The key signature is two sharps (F# and C#). Measure 34 is marked with a dynamic of *p*. The Violin I part has a melodic line with slurs. The Violin II part plays a rhythmic accompaniment of eighth notes. The Viola part has a melodic line with slurs. The Cello part provides harmonic support with chords and moving lines.

Divertimento à 4tro

3

Musical score for measures 40-46, featuring four staves: Vln. I, Vln. II, Vla., and Cb. The key signature is two sharps (F# and C#). Measure 40 starts with a forte (f) dynamic. The Vln. I part has a melodic line with many accidentals. The Vln. II part has a more rhythmic accompaniment. The Vla. and Cb. parts provide harmonic support. A second forte (f) dynamic is marked at the end of measure 46.

Musical score for measures 47-51. The Vln. I part continues with a melodic line. The Vln. II part has a rhythmic accompaniment. The Vla. and Cb. parts provide harmonic support.

Musical score for measures 52-56. The Vln. I part continues with a melodic line. The Vln. II part has a rhythmic accompaniment. The Vla. and Cb. parts provide harmonic support. The score ends with a double bar line and repeat dots.

Divertimento à 4tro

4

58

Vln. I
Vln. II
Vla.
Cb.

64

Vln. I
Vln. II
Vla.
Cb.

70

Menuetto

Vln. I
Vln. II
Vla.
Cb.

Divertimento à 4tro

5

Musical score for measures 78-83. The score is for four instruments: Violin I, Violin II, Viola, and Cello. The key signature is two sharps (F# and C#) and the time signature is 4/4. Measure 78 starts with a piano (*p*) dynamic. Violin I has a trill (*tr*) on the second measure. The Cello part has a piano (*p*) dynamic marking at the beginning of the system.

Musical score for measures 84-88. The score is for four instruments: Violin I, Violin II, Viola, and Cello. The key signature is two sharps (F# and C#) and the time signature is 4/4. Measure 84 starts with a forte (*f*) dynamic. The Cello part has a forte (*f*) dynamic marking at the beginning of the system.

Musical score for measures 89-93. The score is for four instruments: Violin I, Violin II, Viola, and Cello. The key signature is two sharps (F# and C#) and the time signature is 4/4. Measure 89 starts with a forte (*f*) dynamic. Violin I has triplets (*3*) in measures 89, 90, and 91. The Cello part has a forte (*f*) dynamic marking at the beginning of the system.

Divertimento à 4tro

6

Trio

Vln. I

Vln. II

Vla.

Cb.

p

100

Vln. I

Vln. II

Vla.

Cb.

105

Vln. I

Vln. II

Vla.

Cb.

Menuetto Da Capo

Divertimento à 4tro

7

110 Andante

Vln. I *p*

Vln. II *p*

Vla. *Semper p*

Cb. *p*

Detailed description: This system covers measures 110 to 116. The tempo is marked 'Andante'. The key signature has three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 2/4. The first violin part (Vln. I) is mostly silent, with a few notes in measure 116. The second violin part (Vln. II) features a melodic line with triplets and a dynamic marking of *p*. The viola part (Vla.) has a steady accompaniment with a dynamic marking of *Semper p*. The cello part (Cb.) provides a bass line with a dynamic marking of *p*.

117

Vln. I *tr*

Vln. II *tr*

Vla. *tr*

Cb. *tr*

Detailed description: This system covers measures 117 to 122. The first violin part (Vln. I) has a melodic line with a trill (*tr*) and a dynamic marking of *tr*. The second violin part (Vln. II) has a melodic line with a trill (*tr*) and a dynamic marking of *tr*. The viola part (Vla.) has a melodic line with a trill (*tr*) and a dynamic marking of *tr*. The cello part (Cb.) has a melodic line with a trill (*tr*) and a dynamic marking of *tr*.

123

Vln. I *tr*

Vln. II *tr*

Vla. *tr*

Cb. *tr*

Detailed description: This system covers measures 123 to 128. The first violin part (Vln. I) has a melodic line with a trill (*tr*) and a dynamic marking of *tr*. The second violin part (Vln. II) has a melodic line with a trill (*tr*) and a dynamic marking of *tr*. The viola part (Vla.) has a melodic line with a trill (*tr*) and a dynamic marking of *tr*. The cello part (Cb.) has a melodic line with a trill (*tr*) and a dynamic marking of *tr*.

Divertimento à 4tro

8

Musical score for measures 127-133. The score is for four instruments: Violin I (Vln. I), Violin II (Vln. II), Viola (Vla.), and Cello (Cb.). The key signature is three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 3/4. Measure 127 is marked with a first ending bracket. Measures 128-133 contain various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes.

Musical score for measures 134-138. The score is for four instruments: Violin I (Vln. I), Violin II (Vln. II), Viola (Vla.), and Cello (Cb.). The key signature is three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 3/4. Measure 134 is marked with a first ending bracket. Measures 135-138 contain various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes.

Musical score for measures 139-142. The score is for four instruments: Violin I (Vln. I), Violin II (Vln. II), Viola (Vla.), and Cello (Cb.). The key signature is three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 3/4. Measure 139 is marked with a first ending bracket. Measures 140-142 contain various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes.

Divertimento à 4tro

10

157 **Menuetto**

Vln. I *f* pizzicato

Vln. II *f* *p* *f* *p*

Vla. *f* pizzicato *p* col arco pizzicato

Cb. *f* pizzicato *f* col arco pizzicato

165

Vln. I *f* col arco *p* flötl

Vln. II *f* col arco *p*

Vla. *f* col arco

Cb. *f* pizzicato

173 **Trio**

Vln. I

Vln. II *p*

Vla. *p*

Cb. *p* *mf*

Divertimento à 4tro

10

157 Menuetto

Vln. I *f* pizzicato

Vln. II *f* *p* *f* *p*

Vla. *f* pizzicato *p* col arco pizzicato

Cb. *f* pizzicato *f* col arco pizzicato

165

Vln. I *f* col arco *p* flötl

Vln. II *f* col arco *p*

Vla. *f* col arco *p*

Cb. *f* *p* pizzicato

173 Trio

Vln. I

Vln. II *p* *mf*

Vla. *p* *mf*

Cb. *p* *mf*

Divertimento à 4tro

11

Musical score for measures 179-185. The score is for four instruments: Violin I, Violin II, Viola, and Cello. The key signature is two sharps (F# and C#) and the time signature is 3/4. Measure 179 starts with a trill (tr) on the first violin. The dynamics are marked 'p' (piano) at the beginning of measure 180.

Musical score for measures 186-191. The score is for four instruments: Violin I, Violin II, Viola, and Cello. The key signature is two sharps (F# and C#) and the time signature is 3/4. Measure 186 starts with a trill (tr) on the first violin. The dynamics are marked 'f' (forte) at the beginning of measure 187 and 'p' (piano) at the beginning of measure 188.

Musical score for measures 192-200. The score is for four instruments: Violin I, Violin II, Viola, and Cello. The key signature is two sharps (F# and C#) and the time signature is 3/4. Measure 192 starts with a trill (tr) on the first violin. The dynamics are marked 'mf' (mezzo-forte) at the beginning of measure 193. The piece concludes with the instruction 'Menuetto Da Capo' at the end of measure 200.

Divertimento à 4tro

12 **Finale**
197 **Presto**

Vln. I
Vln. II
Vla.
Cb.

202

Vln. I
Vln. II
Vla.
Cb.

206

Vln. I
Vln. II
Vla.
Cb.

Divertimento à 4tro

13

Musical score for measures 212-217. The score is for four instruments: Violin I (Vln. I), Violin II (Vln. II), Viola (Vla.), and Cello (Cb.). The key signature is two sharps (F# and C#). The music features a dynamic shift from *p* (piano) to *f* (forte) at measure 215. The Vln. I part has a melodic line with eighth notes and sixteenth notes. The Vln. II part has a similar melodic line. The Vla. part has a bass line with eighth notes. The Cb. part has a bass line with eighth notes and rests.

Musical score for measures 218-222. The score is for four instruments: Violin I (Vln. I), Violin II (Vln. II), Viola (Vla.), and Cello (Cb.). The key signature is two sharps (F# and C#). The music features a dynamic shift from *f* (forte) to *p* (piano) at measure 218. The Vln. I part has a melodic line with eighth notes and sixteenth notes. The Vln. II part has a similar melodic line. The Vla. part has a bass line with eighth notes. The Cb. part has a bass line with eighth notes and rests.

Musical score for measures 223-227, marked "Trio". The score is for four instruments: Violin I (Vln. I), Violin II (Vln. II), Viola (Vla.), and Cello (Cb.). The key signature is two sharps (F# and C#). The music features a dynamic shift from *p* (piano) to *f* (forte) at measure 225. The Vln. I part has a melodic line with eighth notes and sixteenth notes. The Vln. II part has a similar melodic line. The Vla. part has a bass line with eighth notes. The Cb. part has a bass line with eighth notes and rests.

Divertimento à 4tro

14

Musical score for measures 232-237. The score is for four staves: Vln. I, Vln. II, Vla., and Cb. Measure 232 starts with a *p* dynamic. Vln. I has a melodic line with slurs and accents. Vln. II has a similar melodic line. Vla. and Cb. have a bass line with slurs and accents. Measure 237 ends with a *pf* dynamic.

Musical score for measures 238-242. The score is for four staves: Vln. I, Vln. II, Vla., and Cb. Measure 238 starts with a *p* dynamic. Vln. I has a melodic line with slurs and accents. Vln. II has a similar melodic line. Vla. and Cb. have a bass line with slurs and accents. Measure 242 ends with a *p* dynamic.

Musical score for measures 243-247. The score is for four staves: Vln. I, Vln. II, Vla., and Cb. Measure 243 starts with a *pf* dynamic. Vln. I has a melodic line with slurs and accents. Vln. II has a similar melodic line. Vla. and Cb. have a bass line with slurs and accents. Measure 247 ends with a *p* dynamic.

Finale Da Capo

Divertimento à 4tro

15

250 Coda

Vln. I
Vln. II
Vla.
Cb.

p *f* *p* *f*

257

Vln. I
Vln. II
Vla.
Cb.

263

Vln. I
Vln. II
Vla.
Cb.

p *mf* *p* *pf* *pp* *Fine*

8. ZÁVĚR

V období baroka byla hudba velmi podstatnou součástí každého člověka, i když většina prostých lidí se k „vyspělejší“ hudbě dostala pouze prostřednictvím mší a různých oslav. Olomouc v 18. století žila bohatým hudebním i kulturním životem, který zajišťovala především katedrála a dvory různých olomouckých i okolních církevních hodnostářů, kde se o hudbu dbalo s velkou péčí. Připomeňme například kardinála Wolfganga Hannibala von Schrattenbacha (1660 – 1738), který nechal vystavět divadla na zámcích v Kroměříži a ve Vyškově, v nichž byly uváděny nejen neapolské opery, ale i orchestrální hudba. Navíc byl jedním z těch, kteří uvedli operu na Moravu.⁴¹ Dalšími byli například olomoucký biskup Jakub Arnošt Liechtenstein (1690 – 1747), olomoucký biskup Leopold Egk (1696 - 1760) nebo biskup Carl Dietrichstein-Castelcorn. Zde vidíme, že kulturní a hudební život na Moravě byl velmi podporován.

V současné době se zájem o barokní hudbu začíná zvyšovat. Nasvědčují tomu především různé hudební festivaly, konané v rámci celé České republiky, například *Pražské barokní slavnosti* (pořádané od r. 2011), *Festival barokních umění* v Českém Krumlově (od r. 2008) nebo *Mezinárodní varhanní festival barokní hudby* v Opavě (od r. 2001). Také nesmíme zapomenout na velmi významný olomoucký festival *Baroko*, který je pořádán od r. 1998. Na těchto festivalech se předvádějí nejen orchestrální díla a mše, ale i nejrůznější barokní opery, a to jak starších, tak i současných autorů, kteří se hudbou z tohoto období zabývají.

V této práci se soustředím na přiblížení hudebního života a autorů 18. století. Především pak na Josefa Puschmanna, jehož díla byla velmi kvalitní a určitě stojí za to, aby jeho skladby byly vyňaty z archívů a uvedeny na hudební scénu.

V minulosti čeští skladatelé patřili mezi významné osobnosti hudebního světa. Jejich hudba je našim kulturním dědictvím, proto si zaslouží být v našem povědomí. A myslím, že má práce k tomuto svým dílem přispívá.

⁴¹ ERH: *kardinál Wolfgang Hannibal Schrattenbach*, IN:Encyklopedie města Brna [online], [citováno 6.6.2012].

Spartovaná skladba *Divertimento â 4^{tro}*, která byla předmětem této práce, je velmi kvalitní. Party byly napsány velmi pečlivě a nevyskytovalo se v nich mnoho zásadních chyb. Nejčastěji se jednalo o úpravu délky not tak, aby byl zachován počet dob v taktu a sjednocení dynamiky. Chyby, které se v partech objevily, byly řádně opraveny a jsou uvedeny v kritické zprávě. Myslím, že hlavní cíl práce, tedy úprava partů tak, aby bylo možné jejich uvedení, byl splněn.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá kompozicí *Divertimento â 4^{tro}* od barokního skladatele Josefa Puscmanna (1738 – 1794). Originál hudebniny se nachází v hudebním archívu Moravského zemského muzea v Brně. Stěžejní částí práce je spartace skladby. K ní je přiložena ediční zpráva, která obsahuje výčet všech provedených oprav a rozbor kompozice. Práce dále zahrnuje obecný historický přehled hudebního života na Moravě, zmínku o katedrále sv. Václava v Olomouci a jejích významných osobností, zejména pak přibližuje život Josefa Puscmanna.

SUMMARY

This Bachelor thesis deals with the composition *Divertimento â 4^{tro}* written by composer Joseph Puscmann (1738 – 1794). Original of the music scores is deposited in the archive in Moravian museum in Brno. Main part of the work is transcription of the composition. Critical edition with all interventions and analysis are enclosed. Historical overview of musical background, references to cathedral of St. Wenceslas in Olomouc and its significant personalities, especially Joseph Puscmann are included as well.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Pramen

PUSCHMANN, J.: *Divertimento â 4^{tro}*, Hudební archiv Moravského muzea v Brně, sign. A 19.677.

Literatura

1. BOŽENEK, K.: *Hudebně dramatická centra ve Slezsku v 18. století*, Časopis Slezského muzea, ser. B, č. 20, 1971, s. 140.
2. ERH: *kardinál Wolfgang Hannibal Schrattenbach*, IN: Encyklopedie města Brna [online], poslední revize 13.6.2011, [citováno 6.6.2012], dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=1954>.
3. INDRA, B.: *Archivní materiály k starším hudebním dějinám Slezska*, IN: Slezský sborník, č. 56, 1958, s. 115.
4. INDRA, B.: *Šlechtická kapela ve Velkých Hošticích v 2. pol. 18. stol.*, IN: Slezský sborník, č. 53, 1955, s. 123.
5. KOLOFÍKOVÁ, K.: *Gurecký, Josef Antonín*, IN: Český hudební slovník osob a institucí, [online], c 2008, poslední revize 27.9.2010, [citováno 24. 5. 2012], dostupné z <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictio_nary&action=record_detail&id=1003855>.
6. POJSL, M.: *Olomouc, Katedrála sv. Václava*, Metropolitní farní úřad u sv. Václava v Olomouci, Olomouc 1990, s. 3-9.
7. PRAŽÁK, M. J., NOVOTNÝ, F., SEDLÁČEK, J.: *Latinsko-český slovník*, KLP, Praha 1999, s. 1192.
8. ROZKOVCOVÁ, R.: *Baroko 2010 – Kapelník olomoucké katedrály Anton Neumann*, Rádio Proglas [online] c 2012, [cit. 2.6.2012], dostupné z <<http://hudba.proglas.cz/detail-akce/baroko-2010-kapelnik-olomoucke-katedraly-anton-neu.html>>.
9. ŘEZNÍČKOVÁ, M.: *Hudební dění v Olomouci v 17. a 18. století*, bakalářská práce, MU, Brno 2006.
10. SADIE, S. (ed.): *The New Grove: A Dictionary of Music and Musicians*, vol. 20, edition 2nd, Macmillan Publishers Limited London, London, 2001, s. 632.

11. SEHNAL, J., VYSLOUŽIL, J.: *Dějiny hudby na Moravě*, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2001.
12. SEHNAL, J.: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Moravské muzeum v Brně, Brno, 1988.
13. SIEBENSCHNEIN, H. a kol.: *Německo český slovník A - L*, LEDA s.r.o., Voznice, 2002, s. 539.
14. *Slovník hudebních pojmů*, IN: hudební scéna.cz [online], c 2006, [citováno 3.5.2012], dostupné z: <<http://www.hudebni-scena.cz/slovník-hudebnich-pojmu/3095-divertimento.html>>.
15. SPATARO, L. a kol.: *Dizionario Ceco*, FINDER, Olomouc 2001, str. 712.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Zuzana Medková
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Gabriela Coufalová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Josef Puschmann (1738 – 1794): Divertimento â 4 ^{tro}
Název v angličtině:	Josef Puschmann (1738 – 1794): Divertimento â 4 ^{tro}
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá kompozicí <i>Divertimento â 4^{tro}</i> od barokního skladatele Josefa Puschmanna (1738 – 1794). Stěžejní částí práce je spartace skladby. K ní je přiložena ediční zpráva, která obsahuje výčet všech provedených oprav a rozbor kompozice. Práce dále zahrnuje obecný historický přehled hudebního života na Moravě, zmínku o katedrále sv. Václava v Olomouci a jejích významných osobností, zejména pak přibližuje život Josefa Puschmanna.
Klíčová slova:	Hudba na Moravě v 18. století, Josef Puschmann, katedrála sv. Václava v Olomouci, hudebníci olomoucké katedrály
Anotace v angličtině:	This Bachelor thesis deals with the composition <i>Divertimento â 4^{tro}</i> written by composer Joseph Puschmann (1738 – 1794). Main part of the work is transcription of the composition. Critical edition with all interventions and analysis are enclosed. Historical overview of musical background, references to cathedral of St. Wenceslas in Olomouc and its significant personalities, especially Joseph Puschmann are included as well.
Klíčová slova v angličtině:	Music in Moravia in 18 th century, Joseph Puschmann, cathedral of St. Wenceslas in Olomouc, musicians of cathedral in Olomouc
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	45 stran
Jazyk práce:	Český jazyk